

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут міжнародних економічних відносин
ім. Б.Д. Гаврилишина
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА

на тему:

Аналіз стану і тенденцій розвитку ринку страхових послуг (мікро)

Студента 2 курсу групи МЕНМФ -21
Жукевича Романа Володимировича

Керівник к.е.н., доцент Новак Ю.Р.

Національна шкала _____

Кількість балів _____ Оцінка:ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль - 2016

План

1. Теоретичні основи функціонування страхового ринку України
2. Аналіз функціонування страхового ринку України
3. Шляхи удосконалення функціонування страхового ринку України

Висновки

Список використаної літератури

Зміст

Вступ	2
1. Теоретичні основи функціонування страхового ринку України.....	4
2. Аналіз функціонування страхового ринку України.....	9
3. Шляхи удосконалення функціонування страхового ринку України.....	21
Висновки	29
Список використаної літератури	32

Вступ

Відколи Україна стала незалежною економічною й соціальною перетворення, що відбуваються в її формуванні, зумовили необхідність побудови надійної системи страхування, яка б стала надійним захистом для юридичних і фізичних осіб від матеріальних втрат, спричинених форс мажорними обставинами.

У країнах в яких розвивається ринкова економіка, система страхування сприяє економічній стабільності, зміцненню фінансової системи, реалізації інвестиційних процесів і вирішенню соціальних проблем.

Страхування, забезпечує надійні гарантії відновлення порушених майнових прав та інтересів у випадках втрат, заподіяних вогнем, стихійними лихами, техногенними аваріями, транспортними аваріями та іншими не передбачуваними обставинами. У той же час при страхуванні держава уникає витрат на відшкодування збитків при появі страхових подій, а й суттєво впливає на зміцнення фінансів, є ефективною формою накопичення коштів громадян і значним стабільним джерелом довгострокових інвестицій.

Незважаючи на труднощі становлення національного страхового ринку, обсяги страхових операцій помітно зростають. Це зумовлено тим, що в неринкових умовах господарювання відшкодування збитків, в основному, здійснювалося державою за рахунок коштів бюджету. Реалізація в Україні програми приватизації об'єктів державної власності зумовила необхідність страхового захисту нових власників майна від ризиків, що призводять до його втрат або пошкодження.

За роки незалежності в Україні, в основному, створено законодавчу та нормативну базу страхування. Це дало можливість розбудувати страховий ринок на засадах конкуренції, що сприяє підвищенню якості надання страхових послуг.

Метою роботи є аналіз організаційно-економічних аспектів функціонування страхового ринку України, визначення проблем його

ефективної діяльності і, на цій основі пріоритетних напрямків розвитку страхового бізнесу. Для досягнення поставленої мети при написанні курсової роботи передбачається вирішити ряд завдань:

- розкрити економічну сутність страхового ринку та обґрунтувати його економічну необхідність;
- проаналізувати структуру та стан страхового ринку України;
- розробити пропозиції щодо підвищення ефективності страхової діяльності в ринковому середовищі.

Об'єктом дослідження є страховий ринок України, як суспільно-економічне явище, у контексті політики його формування та фінансово-економічних наслідків.

Предметом дослідження виступають економічні відносини, що виникають в процесі функціонування страхового ринку України та управління ним.

Методи дослідження. В процесі дослідження використовувався діалектичний метод наукового пізнання, який передбачає виявлення закономірностей, тенденцій і взаємозалежностей функціонування страхового ринку. Поставлені в роботі задачі вирішувалися за допомогою системного підходу, методів емпіричного та теоретичного дослідження, методів синтезу та аналізу, динамічних порівнянь, графічного зображення та методів формалізації та узагальнення.

Теоретико-методологічною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти, навчальна та наукова література, матеріали науково-практичних конференцій, довідкова та періодична література, дані офіційної статистики. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. У першому розділі розглядаються теоретико-концептуальні аспекти страхового ринку. У другому розділі проводиться аналіз структури та стану страхового ринку, здійснюється оцінка політики його функціонування. У третьому розділі висвітлюються проблеми пов'язані з існуванням страхового ринку та здійснюється пошук шляхів їх вирішення.

1. Теоретичні основи функціонування страхового ринку України

У сучасних економічних умовах, з огляду на зміни в яких відбуваються переосмислення в системі захисту юридичних та фізичних осіб від матеріальних витрат, до яких можуть призвести непередбачувані страхові випадки (стихійні лиха, нещасні випадки, фінансові ризики при отриманні кредитів тощо). Таким чином, системою страхування забезпечується державний захист населення в результаті настання страхових випадків, а також забезпечує ефективний захист підприємницької діяльності.

Страхування та ринок страхових послуг є важливими для соціально-економічного та інвестиційного розвитку на всіх рівнях економічного ринку.

Згідно із Законом України "Про страхування", страхування - це вид цивільно-правових відносин із захисту майнових інтересів громадян (фізичних) і юридичних осіб при настанні певної події (страхового випадку), визначеної договором страхування чи чинним законодавством за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати громадянами та юридичними особами страхових платежів (внесків, страхових премій).

Отже, страхування - це система економічних відносин, які виникають між двома сторонами - страховиком і страхувальником - щодо забезпечення захисту майнових інтересів останнього за рахунок сплати ним страхових платежів (премій) до спеціально створених для цього цільових фондів, звідки здійснюється відшкодування збитків (у разі настання обумовлених страхових випадків).

Принципи, якими керується страхова діяльність:

- конкурентноздатність — вільний вибір страховиком - виду страхування, а страхувальником - страховика;
- страховий ризик - потенційна можливість збитку чи втрати доходу при настанні страхових випадків;

- страховий інтерес страхувальника і страховика як законна вимога відшкодувати майнові збитки, пов'язані із правом власності, володіння, розпорядження і використання об'єкта страхування та права вимоги від страховика дотримання умов договору;
- максимальна сумлінність - надання повного обсягу інформації з предмета укладеного договору страхування як на етапі його укладання, так і на етапі виконання, тобто це повна довіра між сторонами страхування (страхувальником, страховиком);
- страхове відшкодування на рівні збитку не повинно приносити страхувальнику прибуток, воно має на меті повернути до початкового рівня його майнового становища, яке було безпосередньо перед страховим випадком;
- застереження, тобто включення до договору страхування особливих пунктів (франшиза);
- контрибуція – це право за яким страховик може звернутися до інших страховиків, які за проданими страховими полісами несуть відповідальність перед одним і тим самим конкретним страхувальником, з пропозицією розділити витрати з відшкодування збитків.

Розглянемо такі ознаки страхування:

1. Наявність страхового ризику, без якого страхування не має сенсу.
2. Відносини грошового розподілу, які пов'язані, з одного боку, із створенням страхового фонду за допомогою страхових платежів, з іншого - із відшкодуванням збитків, які були задані страховим випадком і відшкодовані з цього фонду потерпілим.
3. Формування страхового співтовариства з числа страхувальників означає право отримати відшкодування лише страхувальниками, які сплатили страхові внески саме в цій страховій організації, сформували цільовий страховий грошовий фонд.
4. Замкнута розкладка збитку в просторі та часі показує, що сформований страховий фонд призначений тільки для відшкодування збитків визначеному колу страхувальників, які можуть знаходитися в межах

певної території та отримати відшкодування протягом визначеного часу. Ця ознака базується на ймовірності того, що кількість постраждалих, як правило, менше кількості учасників страхування.

5. Поєднання індивідуальних і колективних страхових інтересів означає зацікавленість у відсутності будь-яких збитків як в індивідуальних страхувальників, так і у певних груп людей, підприємств, суспільства в цілому.
6. Зворотність страхових платежів означає повернення страхувальникам грошей у випадку настання страхової події. Ця ознака наближує страхування до категорії кредиту, але не можна стверджувати, що страхувальник кредитує страховика, оскільки він купує страховий захист.
7. Самоокупність страхової діяльності характеризує здатність страхової організації покривати свої витрати з надання страхового захисту в певному обсязі за рахунок обґрунтованих розмірів страхових внесків і виваженої політики розміщення тимчасово вільних грошових коштів.

Економічні категорії проявляють свою сутність через функції, які вони виконують. Функція сутності та змісту страхування розкриваються через такі функції:

1. Матеріальна відповідальність страхових компаній за наслідки ризику оскільки страховий ризик безпосередньо пов'язаний із наданням грошової допомоги постраждалим господарствам та громадянам – ризикова функція. В рамках даної функції грошові кошти розподіляються (спеціалізований страховий фонд) серед учасників страхування в результаті страхових подій.
2. Попереджувальна функція – це попередження страхових випадків і зниження суми збитку, спрямована на фінансування заходів щодо зменшення страхового ризику за рахунок частини коштів страхового фонду. Здійснення попередження передбачає широкий комплекс прийомів та заходів, серед них фінансування їх для уникнення або зменшення наслідків страхових випадків, а її економічна суть полягає в тому, що сам страховик об'єктивно зацікавлений у попередженні настанні страхових подій.

3. Щодо накопичувальної функції, то вона проявляється тільки за окремими видами особистого страхування: страхування життя, пенсійне страхування, страхування ренти, з включенням інвестиційного доходу протягом дії договору. В більшості випадках страхування життя – це категорія страхування, яка найбільшою мірою зближається з категорією кредиту.

4. Функція контролю впливає з перерахованих функцій страхування і проявляється взаємопов'язано з ними в конкретних страхових відносинах. Вимоги контрольної функції здійснюється фінансовий контроль за правильним проведенням страхових операцій.

Сутність страхування може розглядатися в таких аспектах:

- впевненість в розвитку бізнесу і економіки в цілому;
- раціоналізація структури ресурсів і активізувати через інвестиції в найбільш ефективні сфери господарювання коштів, направлених на організацію економічної безпеки;
- страхування забезпечує правильний розподіл у використанні коштів, які призначені для здійснення охорони здоров'я, пенсійного забезпечення, фінансового утворення на державному рівні;
- у страхуванні створюються значні резерви коштів, які виступають джерелами зростання і покриття збитку у разі великих стихійних лих і аварій;
- створюють робочі місця та формується інфраструктура фінансового осередку в державі.

Україна ставши самостійною демократичною державою не могла не зумовити утворення та розвиток ринку страхування. Процес усунення монополії економіки, який охопив всі галузі економіки, відразу ж позначився і на такій сфері суспільних правових відносин, як страхування. Демонізація держави при вирішенні юридичних та економічних питань страхової справи і поява недержавних страхових компаній створили необхідну базу для організації ринкових відносин у страховій діяльності й передумови формування ринку страхування України.

У розвинених країнах страхування є одним із головних секторів національної економіки і забезпечує перерозподіл 8-12 % валового внутрішнього продукту. Загальний обсяг надходжень до бюджетів цих країн від страхової галузі порівнянний з обсягом відповідних надходжень від банківської системи. Акумуляовані через страхування грошові кошти є джерелом великих інвестицій.

Початок й розвиток страхового ринку України — процес, що має багато спільного з аналогічними процесами в інших постсоціалістичних країнах. Досліджуючи питання розвитку страхового ринку в Україні упродовж 15 останніх років, можна дійти висновку, що його роль недооцінювалася. Лише протягом останнього часу цій сфері приділяється належна увага. На сьогодні стан ринку можна охарактеризувати як початок періоду зростання, незважаючи на те, що обсяги ринку порівняно з країнами Східної та Західної Європи незначні.

2. Аналіз функціонування страхового ринку України

Протягом поточного десятиліття відомий нам страховий ринок України стрімко розвивався, беручи до уваги зростання кожного року на 30-40%. Не враховуючи високого зростання численних показників, інституційні та функціональні характеристики українського страхового ринку взагалі не співпадають з реаліями щодо потреб держави та європейських стандартів.

Здебільшого, українські страховики вкладають близько 0,2 % загальних премій в Європі.

Звертаючи увагу на показники статистики, на душу населення в Україні припадає лише 52 євро страхових премій, що показує значно меншу суму, ніж в інших європейських країнах (наприклад, у Бельгії – 1200 євро та в Угорщині – 110 євро). В Україні протягом 2014 року показники співвідношення валових страхових премій і ВВП складав всього 2,5 % (чистих премій – 1,75 %), в той час як у країнах з вищим рівнем ВВП цей показник дорівнює 10-19 %. Кількість страхових виплат відповідно договору страхування життя склала лише 4,3 % їх загального обсягу, на той момент коли в інших країнах ЄС цей вид страхування є домінуючим.

Відставання якісних параметрів державного страхового ринку та гальмування інвестиційної активності страхових компаній зумовлені певними хронічними, накопиченими проблемами:

- недоопрацювання нормативно-правового регулювання у сфері страхування;
- недостатньою відповідністю українського законодавства вимогам євро стандартам;
- недостатністю ліквідних фінансових засобів для проведення ефективної інвестиційної політики (особливо разючою є проблема забезпечення довгострокових зобов'язань відповідно до договору страхування життя);
- низьким рівнем капіталізації внутрішньо-державних страховиків ;

- недоступним державним регулюванням;
- закритістю фінансової звітності страхових секторів;
- відсутністю якісної статистичної інформації в страховому секторі;
- низьким рівнем послуг, що надаються окремими страховиками та наявністю випадків шахраювання;
- вкрай низьким рівнем розвитку ринку страхування життя та інших видів особистого страхування;
- недотримання законодавства в агрострахуванні, низьким рівнем розвитку сфери страхування екологічних та катастрофічних ризиків;
- недосконалим нормативно-правовим врегулюванням діяльності страхових посередників, актуаріїв та аварійних комісарів.

Враховуючи фінансову кризу страховий ринок зазнав серйозного удару по своїй внутрішній структурі. Відповідно до зібраних даних, зменшення страхових платежів склало і буде складати в подальшому на рівні 30-40 %. Страховики, особливо ті, що мали значну частину банківського страхування у портфелі, перейшов критичну границю – 100%.

Фінансова криза у світі 2008-го року завдала значних проблем і негативних наслідків не вирішення яких може призвести до :

- значного зниження продаж та платоспроможності відповідно до певних вимог;
- поширення зниження цін на ринку страхування унаслідок підвищення загроз банкрутства;
- різні махінації, пов'язані з неспроможністю виплати кредитів;
- ймовірне банкрутство 50 % страхових компаній класичного ринку.

Продовження даної ситуації на страховому ринку України спеціалісти прогнозують вихід окремих іноземних інвесторів та зниження суверенного рейтингу, несвоєчасні виплати фізичним та юридичним особам, загрожує звільнення персоналу страхових компаній. Слідуючи таким тенденціям розвиток не перспективними діями або бездіяльністю окремих органів державної влади,

що, зазвичай відображаються в захисній політиці відповідно до певних складових фінансового ринку чи самостійних суб'єктів.

Після зосередження ринку в руках однієї компанії, розширення компаній і стабільності ринку в 2014-2016 році передбачаються значні корективи в законодавстві України. Найбільш розвинені компанії будуть вживати певного тиску на виконання їх законних інтересів в результаті здійснення державою законодавчої і виконавчої влади з метою:

- закріпити рівень затверджених тарифів з фактичною збитковістю по ряду обов'язкових видів страхування;
- одержання можливості реалізувати певно обов'язкові типи страхування, відповідно до закону структурувати питання, що стосуються страхових шахрайств, єдиної бази клієнтів, перестраховування, оподаткування, частини законодавства, що регулюють відповідальність страхувальника і страховика та ряду інших.
- відмінна регуляторна політика покращить правила на страховому ринку, створить хороші можливості для всіх учасників страхового ринку розвивати бізнес і вдосконалюватись;
- значне підвищення штрафних покарань за порушення вимог правил дорожнього руху дозволило знизити на 30-40% кількість ДТП, що в свою чергу позитивно впливає на збитковість страхових компаній.
- стабілізація обстановки фінансового ринку та страхового ринку залишать сильні бренди, які в свою чергу за сприятливої економічної ситуації швидко відновлять темпи підвищення рівня ринку.

В Україні це на пряму залежить від наявності та обсягу ресурсів, правильності їх використання і рішучих дій з боку держави в страховій сфері. В випадку, якщо Україна буде використовувати винятково внутрішні резерви та еволюційний шлях розвитку, то вихід із рецесії буде тривалим, якщо будуть використані перевірені технології, додаткові ресурси і високопрофесійні фахівці, то це значно прискорить процес відновлення страхового ринку.

На мою думку, вже змінилось ставлення самих страховиків до своєї позиції на ринку. Фінансова криза покладе кінець епохи проектів, побудованих на принципах швидкого отримання прибутку, створення швидких "проектів під продаж" і тому подібного. Після багатьох років стрімкого зростання економіки за рахунок позикового капіталу, зараз перед страховиками стоїть завдання знову привести темпи зростання у відповідність з ключовими показниками економіки, привести свої, значно роздуті витрати, навчитися оперативного реагувати на ринкову ситуацію і приймати правильні управлінські рішення.

В основному, швидкий розвиток страхових компаній відбувся за рахунок коштів отриманих від страхування заставного майна (автомобілі та майно). Я думаю, що страховики в подальшому будуть більш обережно будувати стратегії свого розвитку і при цьому приділять значну увагу тим факторам, які можуть критично впливати на бізнес. Можлива також диверсифікація каналів продажів, освоєння непов'язаних елементів ринку, перегляд обсягу сформованих резервів та умов перестраховування.

Отже, криза має створити сприятливі умови для формування та відродження базових принципів системного та еволюційного розвитку страхового бізнесу, які побудовані на довгострокових зважених стратегіях та шляхах поступового розвитку.

Можна зробити висновок щодо структурних підрозділів областей нашої держави, в яких видно що надходження капіталу в їхні підрозділи сприяє кращим страховим виплатам та відшкодування. За 2015 рік показники областей показали хороші результати, відповідно до яких можна зробити хороші прогнози на 2016-2018рр.. Конкретніше на аналіз даних показників можна подивитись в наступній таблиці:

**Структурні підрозділи страховиків у розрізі областей та їх
показники діяльності**

Місцезнаходження	Кількість філій по областях	Кількість дирекцій по областях	Кількість відділень по областях	Кількість представництв по областях	Страхові платежі (премії, внески), млн.грн	Страхові виплати та страхові відшкодування, млн.грн.
Вінницька область	55	5	32	7	18,5	7,6
Волинська область	52	6	24	6	15,9	4,8
Дніпропетровська область	120	11	42	15	65,5	24,6
Донецька область	93	14	46	13	62,1	25,6
Житомирська область	45	7	27	5	12,5	5,5
Закарпатська область	43	6	22	7	21,0	6,3
Запорізька область	92	12	46	8	45,7	18,1
Івано-Франківська область	48	5	26	8	14,8	4,9
Київська область	47	3	35	3	22,8	10,9
Кіровоградська область	41	5	23	6	10,1	6,0
м. Київ	106	15	39	10	256,9	154,6
Луганська область	94	6	37	12	31,9	468,2
Львівська область	102	8	48	9	48,0	19,6
Миколаївська область	48	7	26	5	18,9	8,0
Одеська область	77	9	54	11	47,0	22,9
Полтавська область	60	7	37	9	19,1	7,1
Рівненська область	44	5	25	6	16,3	3,8
Сумська область	43	5	26	5	10,3	3,2
Тернопільська область	40	5	24	5	11,7	3,6
Харківська область	69	6	42	9	35,2	17,0

Херсонська область	46	6	27	6	12,5	5,6
Хмельницька область	49	6	31	9	13,2	5,6
Черкаська область	46	6	26	8	14,8	6,9
Чернівецька область	32	4	14	5	8,7	3,6
Чернігівська область	62	5	27	4	12,8	4,5
Автономна Респ.Крим	78	14	33	9	29,9	12,6
в т.ч. м. Севастополь	12	5	2	2	6,8	3,6
Всього за 1 кв.2009р.	1632	188	839	200	876,2	861,0
порівняння дані за 1 кв.2012 року:						
Всього за 1 кв.2008р.	1379	172	674	203	1 191, 8	377,6
Відхилення (1кв.2009 – 1кв.2008)	253	16	165	-3	-315,6	483,5

Загальна (валова) сума страхових премій, отриманих страховиками від страхування та перестрахування ризиків (від страхувальників та перестрахувальників), за січень-березень 2015 року становила 4 677,2 млн. грн., з них:

1 529,0 млн.грн. (32,7%) становило внутрішнє перестрахування;

37,4 млн.грн. (0,8%) - премії, які надійшли від іноземних страховиків (перестрахувальників),

решту – 3 110,7 млн.грн. (66,5%) становили премії від страхувальників.

Сума чистих страхових премій (валові премії за мінусом премій з внутрішнього перестрахування) становила 3 148,2 млн.грн. (67,3% від валових страхових премій).

За видами страхування найбільше уповільнення у валових страхових преміях спостерігалось за видами страхування іншими, ніж страхування життя, що перш за все пов'язане з падінням надходжень з автострахування та інших майнових видів страхування (Таблиця 2.2).

Валові страхові премії з видів страхування, надходження за якими у 1 кварталі 2014 року в порівнянні з 2015 роком.

Види страхування (ТОР)	1 кв.2014		1 кв.2015		Темпи приросту валових премій
	млн.грн.	Питома вага	млн.грн.	Питома вага	
наземного транспорту (автострахування)	1 181,9	22,1%	842,7	18,0%	-28,7%
кредитів (у т.ч. відповідальності позичальника за непогашення кредиту)	249,4	4,7%	793,0	17,0%	218,0%
страхування майна (іншого, ніж у п.5-9 закону)	750,4	14,0%	672,8	14,4%	-10,3%
фінансових ризиків	917,6	17,1%	486,7	10,4%	-47,0%
від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	506,1	9,4%	428,9	9,2%	-15,2%
обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів (за звичайними договорами)	367,4	6,9%	344,9	7,4%	-6,1%
страхування життя	232,7	4,3%	206,9	4,4%	-11,1%
медичне страхування (безперервне страхування здоров'я)	195,4	3,6%	206,8	4,4%	5,8%
вантажів та багажу (вантажобагажу)	350,8	6,5%	192,8	4,1%	-45,0%
Всього по вказаних видах страхування	4 751,7	88,7%	4 175,6	89,3%	-12,1%
Всього по ринку (всі види страхування)	5360,0	100,0%	4677,2	100,0%	-12,7%

За даними (Таблиці 2.2.), найбільші обсяги страхових премій надходять за договорами автострахування.

Концентрація ринку у 1 кварталі 2014 року щодо частки перших СК (ТОР) за надходженнями валових страхових премій представлена у (Таблиці 2.3.) Так,

незважаючи на велику кількість компаній, реально на ринку основну частку валових премій акумулюють 40 СК "non-life" (73,4% премій) та 8 СК "life" (78,1% премій).

Таблиця 2.3.

Надходженнями валових страхових премій

Перші (Тор)	страхування життя		страхування "не-життя"	
	Надходження премій (млн.грн.)	Частка на ринку %	Надходження премій (млн.грн.)	Частка на ринку %
Тор 3	116,7	56,1%	787,3	17,6%
Тор 10	172,6	83,1%	1 692,5	37,8%
Тор 20	194,2	93,5%	2 519,8	56,3%
Тор 50	207,8	100,0%	3 525,8	78,8%
Тор 100	х	х	4 128,8	92,3%
Тор 200	х	х	4 428,5	99,0%
Всього	207,8	100,0%	4 474,3	100,0%

Від страхувальників-фізичних осіб у 1 кв.2015р. надійшло страхових премій 1 335,8 млн.грн. (28,6% від загальних валових премій). Близько половини всіх премій від громадян (43,4%) становили премії від страхування наземного транспорту (579,8 млн.грн.). А також, з інших видів (найбільші надходження від громадян)- страхування обов'язкової цивільної відповідальності власників транспортних засобів (за внутрішніми та зовнішніми договорами) надійшло 293,8 млн.грн. (22,0% відповідно), а також сукупно за видами добровільного особистого страхування – 162,2 млн.грн. (12,1% відповідно).

Виплачено страхових виплат-відшкодувань страхувальникам-фізичним особам у 1 кв.2015р. 749,2 млн.грн. (49,7% від загальних валових виплат). Основна частина виплат (73,0%) здійснена за договорами страхування наземного транспорту (547,2 млн.грн.). Зі страхування обов'язкової цивільної відповідальності власників транспортних засобів (за внутрішніми та зовнішніми договорами) фізичним особам виплачено 109,5 млн.грн. (14,6% відповідно).

Рівень валових страхових виплат (відношення валових виплат до валових премій) за 1 кв. 2015 року становив 32,2% (Таблиця 2.4.). Високий рівень валових

страхових виплат (більше 30%) спостерігався сукупно за видами у формі: добровільного особистого страхування – 48,7% (за 1 кв.2014р. – 37,4%), добровільного майнового страхування – 33,4% (за 1 кв.2014р. – 32,1%), а також державного обов'язкового страхування – 100% (за 1 кв.2014р.– 94,7%).

Таблиця 2.4.

Рівень страхових виплат за видами страхування

Види страхування	Рівень страхових виплат			
	Рівень валових виплат		Рівень чистих виплат	
	1 кв.14р.	1 кв.15р.	1 кв.14р.	1 кв.15р.
Страхування життя	3,1%	6,8%	3,1%	6,8%
Види страхування інші, ніж страхування життя, у тому числі:	30,0%	33,4%	42,0%	47,0%
Добровільне особисте страхування	37,4%	48,7%	38,7%	52,6%
Добровільне майнове страхування	32,1%	33,4%	48,4%	51,7%
- в тому числі страхування фінансових ризиків	52,6%	72,0%	119,8%	141,7%
Добровільне страхування відповідальності	3,6%	4,8%	8,1%	7,4%
Недержавне обов'язкове страхування	18,8%	28,6%	19,7%	30,0%
- в тому числі страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів	26,3%	36,2%	27,0%	37,0%
Державне обов'язкове страхування	94,7%	100,0%	94,7%	100,0%
ВСЬОГО (всі види страхування)	28,8%	32,2%	39,6%	44,4%

За січень-березень 2015 року на перестраховання сплачено 1 840,4 млн.грн. (у 1 кв.2014р. - 2 023,7 млн.грн.), з них:

- перестраховикам-нерезидентам - 311,4 млн.грн.

(у 1 кв. 2014р. - 378,7 млн. грн.),

- перестраховикам-резидентам - 1 529,0 млн.грн. (у 1 кв.2014р. - 1645,0 млн. грн.).

У співвідношенні до валових страхових премій частка перестраховання станом на 31.03.13 становила 39,3% (у 1 кв.2014р. - 38,0%):

- частка перестраховувальників-нерезидентів - 6,7% (у 1 кв.2014р. 7,1%);

- частка перестраховувальників-резидентів - 32,7% (у 1 кв.2014р. -30,9%).

Рис.1.1.

Частки страхових премій, сплачених на перестраховування у співвідношенні до валових страхових премій поквартально протягом 2014-2015рр.

На (рис.1.1.) представлено структуру перестраховування ризиків у нерезидентів за 1 квартал 2015 року. Від загальної суми сплачених часток страхових премій на перестраховування нерезидентам (311,4 млн.грн.), найбільше сплачено до Сполученого королівства Великобританії (41,9% із сплаченого нерезидентам або 130,4 млн.грн.); Німеччини (17,5% або 54,4 млн.грн.) та Російської Федерації (9,7% або 30,3 млн.грн.).

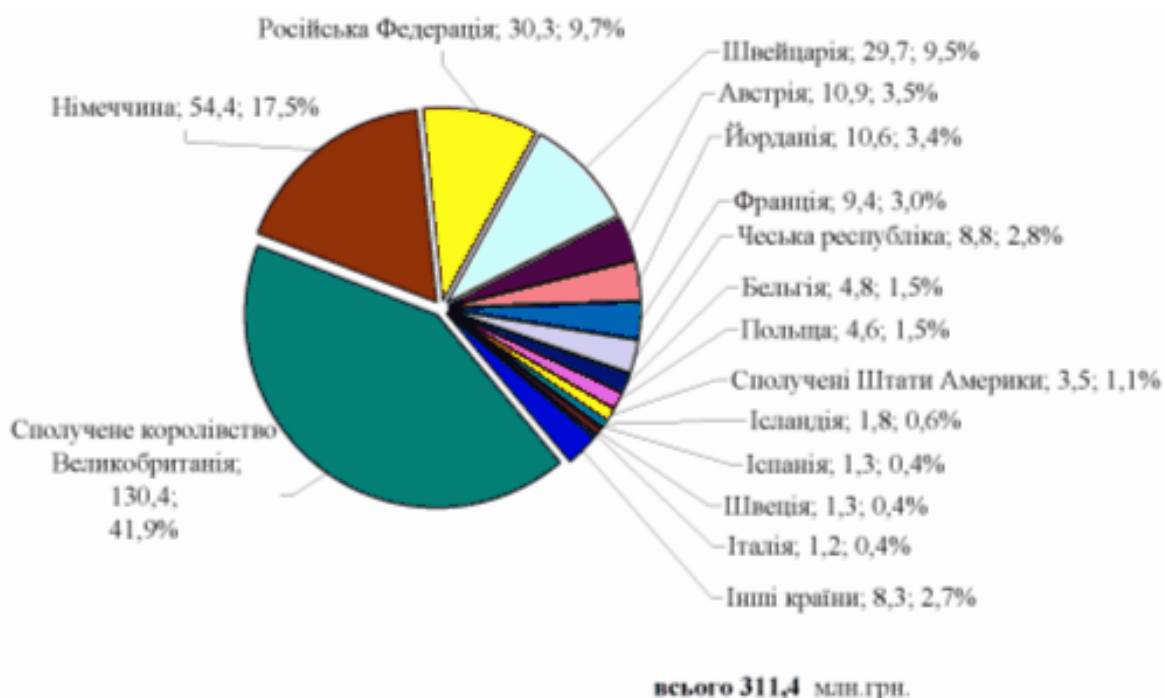

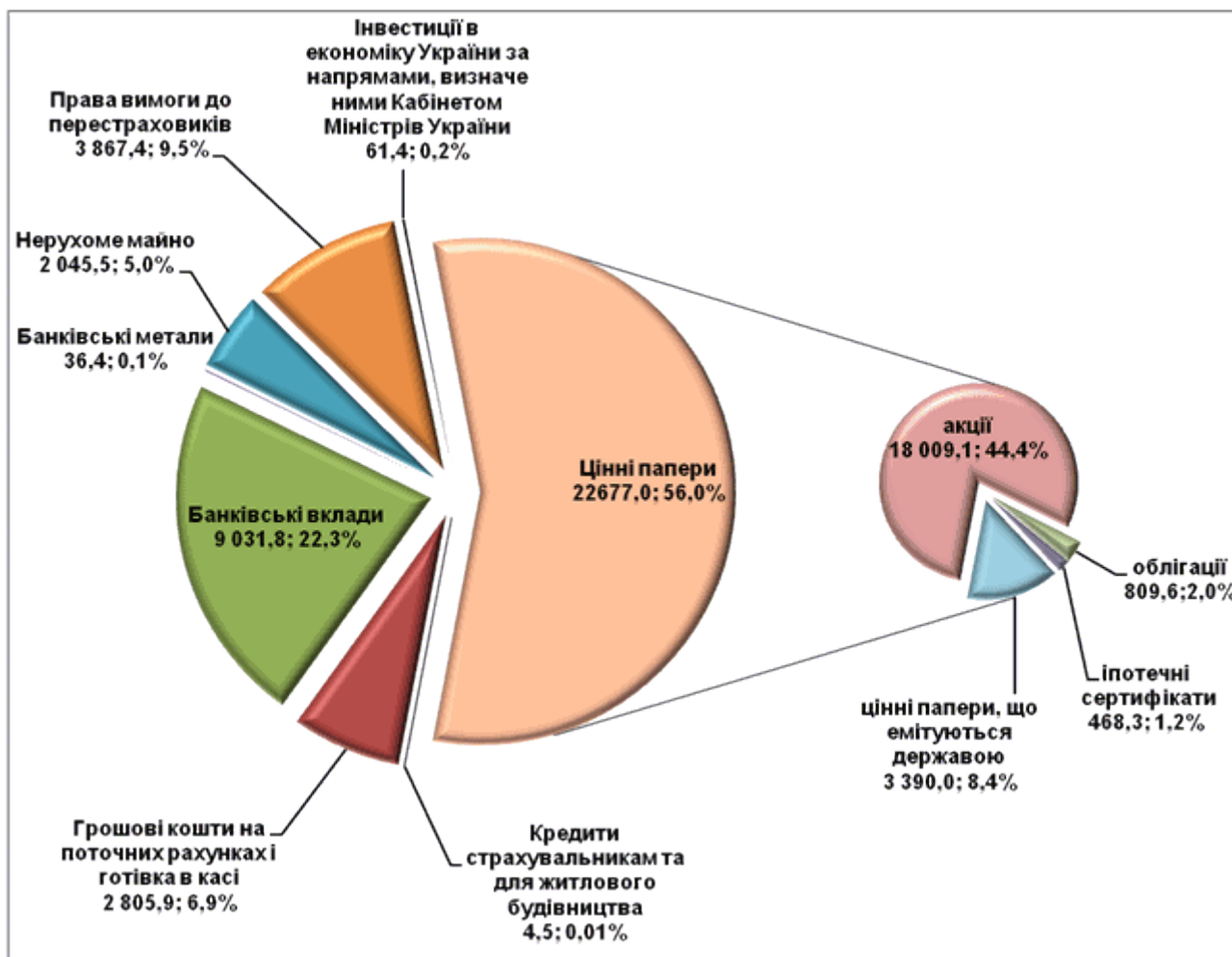
Рис.1.2. Динаміка активів та страхових резервів за 2014-2015рр. та на кінець 1 кварталу 2014-2015рр.

Загальний обсяг сформованих страхових резервів станом на 31.12.15 становив 9 713,3 млн.грн., в тому числі:

- резерви зі страхування життя – 1 588,4 млн.грн.;
- технічні резерви – 8 124,9 млн.грн.

Розміщення страхових резервів має здійснюватися у відповідності до статті 31 Закону України „Про страхування”, якою визначено перелік активів за відповідними категоріями. Станом на 31.12.12 обсяг активів за визначеними

законом категоріями становив 22 774,9 млн. грн., з них 9 713,3 млн. грн. становлять активи на покриття страхових резервів. На (рис.1.2.) наведена структура загальних активів за визначеними законом категоріями.

Комплексний аналіз економічної природи, функцій та взаємодії суб'єктів страхового ринку, визначення сутності об'єктів страхування показав, що страховий ринок являє собою багаторівневу структуровану систему зі складним механізмом взаємодії його суб'єктів, на які спрямований страховий захист. Вивчення структури сучасного страхування, основних його форм і видів дозволяє виявити певні закономірності сучасного стану та тенденції розвитку страхового ринку, має велике значення для теорії й практики страхової справи.

Страховий ринок України зростає як за розміром, так і за складністю. Середньорічний темп зростання страхових премій протягом останніх трьох років

склав 42%. Крім того багато було зроблено в сфері законодавства та регулювання, що сприяло прискоренню зростання сектора. Незважаючи на обнадійливий розвиток, страховий ринок все ще залишається слаборозвиненим та існує значна потреба в подальшому його вдосконаленні.

Ринок переважно працює з юридичними особами. Існує високе зосередження на страхуванні комерційної та промислової власності, що у 2006 році склало 76,9% всіх страхових премій. Страхові поліси переважно купуються іноземними інвесторами та великими міжнародними корпораціями, які працюють в Україні. В свою чергу, страхування фізичних осіб майже нерозвинене. В Україні відзначається низька страхова культура. Крім того, компанії інвестують незначні кошти в просвітницькій маркетинг та розвиток ринку індивідуальних страхових полісів. В результаті велика частина населення досі нічого не знає про концепцію та переваги страхування. Регуляторна та інституційна система страхового ринку була значно удосконалена.

Комплексний аналіз міжнародного ринку страхування за такими макроекономічними показниками, як співвідношення обсягу страхової премії до валового внутрішнього продукту, сума страхової премії у розрахунку на душу населення, обсяг страхової премії у масштабах регіональних й міжнародного страхових ринків, свідчить про те, що страхування – важливий сектор національних економік. Акумуляовані через страхування кошти є одним із головних джерел залучення великих інвестицій до національної економіки.

3. Шляхи удосконалення функціонування страхового ринку України

Становлення України як незалежної, демократичної країни з ринковою економікою створило умови для виходу країни на міжнародний ринок страхових послуг. Формування нової системи господарювання в Україні вносить принципові зміни в організацію страхової справи.

Варто зазначити, що у сучасних економічних умовах страхування – чи не єдина галузь економіки України, яка протягом останніх років має стабільний значний щорічний приріст обсягів наданих послуг. Але, незважаючи на номінальне зростання обсягів страхового ринку, ця галузь забезпечує сьогодні перерозподіл незначної частини внутрішнього валового продукту.

Динаміка основних параметрів за останні роки свідчить про зміцнення тенденцій до зростання обсягів страхового ринку. Серед позитивних чинників – стійке зростання капіталу та обсягів активів, що є необхідною умовою стабільного функціонування і розвитку страхового ринку.

До позитивних результатів розвитку також можна віднести реальне зростання обсягів страхових операцій з усіх видів страхування, структурні зміни на користь добровільного страхування і його довгострокових видів, підвищення показників фінансової надійності страховиків, формування фінансових груп за їх участю. Зростає загальна сума страхових платежів, отриманих страховиками України. Збільшується кількість договорів страхування (перестраховання), укладених за сприяння страхових брокерів.

Позитивною тенденцією є зростання величини сформованих страхових резервів. Страховики здійснюють інвестиції власних коштів, у тому числі коштів страхових резервів, головним чином через розміщення їх у цінні папери, грошові кошти на рахунках у банках, у банківські метали, в економіку України за визначеними законодавством напрямками.

Високий потенціал росту страхового ринку України викликає інтерес у іноземних страховиків – потенційних покупців, число яких постійно зростає. Прихід іноземних компаній здійснюється шляхом створення нових страховиків

або придбання значної частки вже існуючих, очікуючи прибутки від зростання компанії.

Вагомою перешкодою розвитку страхового ринку України буде світова фінансова криза, що негативно впливає на усі сфери життя суспільства. Переважно її вплив виявлятиметься в скороченні обсягів страхування заставного майна, автострахуванні, страхуванні будівельного монтажу та інших угод, де кредитне фінансування відіграє істотну роль.

Для подальшого розвитку страхового ринку та запобігання необґрунтованому витoku коштів за кордон необхідно зміцнити національний перестраховальний ринок і вдосконалити нагляд за перестраховальною діяльністю. Інтеграція страхового ринку України в міжнародні ринки фінансових послуг потребує підвищення конкурентоспроможності національних страховиків, поетапного впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Формування в Україні сучасної соціально орієнтованої страхової індустрії дозволить державі:

1. Зменшити навантаження на державний бюджет в частині відшкодування непередбачених втрат, зумовлених факторами природно-техногенного характеру, за рахунок грошових ресурсів страхових резервних фондів страхових організацій;

2. Вирішити окремі проблеми соціального забезпечення (виплата пенсійних накопичень, утримання в зв'язку із втратою працездатності чи смертю годувальника, із безробіття, компенсація медичних витрат) в умовах ринкової економіки;

3. Залучити збереження населення та організацій до обігу національної економіки на довгостроковій основі.

Таким чином, основною метою страхового співтовариства є формування повноцінної, стійкої, функціональної національної страхової індустрії, здатної стати реальним інструментом захисту інтересів громадян, економічних агентів та держави.

Державна політика розвитку вітчизняної страхової індустрії має базуватися на зміцненні ринкових основ діяльності її учасників і використанні безпосередньо непрямих методів впливу на процеси, які відбуваються в сфері страхування, шляхом вдосконалення нормативно-правової бази і впровадження пруденційного нагляду, міжнародних принципів і стандартів державного регулювання. При цьому важливим є створення умов для розширення спектру страхових послуг і інвестиційної політики, сприяння концентрації страхового ринку.

Додатковим механізмом гарантування фінансової стабільності страховиків є співстрахування – страхування того ж ризику спільно декількома страховиками (страховий пул). За допомогою співстрахування забезпечується страхування великих чи малознайомих і нових ризиків. Враховуючи це, необхідно розробити нормативно-правову базу, яка б регламентувала умови здійснення співстрахування страховими (перестраховими) пулами, в тому числі порядок укладення договору співстрахування, визначення розміру страхового ризику, розподілу відповідальності, організації взаєморозрахунків тощо.

Одними із пріоритетних напрямів розвитку вітчизняного страхового ринку є масові види страхування: страхування життя і пенсійне страхування, автострахування, страхування майна громадян, медичне страхування, страхування подорожуючих і ін.

Тому найважливішим завданням держави на даному етапі є вдосконалення нормативно-правової бази з ціллю захисту інтересів споживачів страхових послуг, розвиток інфраструктури і підвищення фінансової надійності страховиків.

Враховуючи те, що діяльність інвестиційних суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення є ринковою, держава також має забезпечити конкурентний ринок цих послуг, в тому числі, визначити умови участі в ньому компаній по страхуванню життя.

Демографічна ситуація, зі збільшеною часткою в населенні старших вікових груп, скороченням чисельності населення, переходу на накопичувальну

систему в пенсійному забезпеченні, включаючи самостійне формування громадянами пенсійних накопичень, потребує активного залучення страхових компаній в систему додаткового пенсійного забезпечення шляхом розвитку колективного і індивідуального пенсійного страхування. Створення стимулів для розвитку довгострокового страхування життя, включаючи пенсійне страхування, має передбачати створення системи гарантій застрахованим і їх спадкоємцям в отриманні накопичених коштів. Розвиток страхування життя веде не тільки до спеціалізації страховиків, але і до створення інституту актуаріїв і появи законодавчих основ, які б регулювали їх діяльність, пов'язану з розрахунками страхових тарифів, страхових резервів і страхових обов'язків, аналізу і прогнозуванню інвестиційних програм.

Тому розвиток системи страхування життя має стати одним із основних завдань держави.

По-перше, проблема вилучення інвестиційних засобів і ресурсів для реалізації процесу ведення особистого страхування, включаючи страхування життя є першочерговою проблемою.

По-друге, особисте страхування компенсує дефіцит державних соціальних гарантій. Довгострокове особисте страхування (в тому числі пенсійні ануїтети) гарантує отримання додаткового доходу, незалежного від розміру державних виплат, в тому числі із старості та із інвалідності. Ринок страхування життя знижує навантаження на витратну частину бюджету, зменшуючи витрати держави на соціальне забезпечення громадян. Завдяки цьому держава отримує можливість сконцентрувати ресурси на захист соціально вразливих щаблів суспільства.

По-третє, розвиток особистого страхування потребує великих людських ресурсів і глибоких наукових досліджень, веде до створення нових робочих місць.

З цією метою повинна бути проведена класифікація видів страхування і визначені особливості організації і здійснення страхування життя і пенсій.

Потребує розгляду питання щодо створення сприятливих умов для сплати страхових внесків громадянами і роботодавцями, а також страховими організаціями, які здійснюють страхування життя, відповідно практики країн з розвиненою системою страхування.

Поряд з цим необхідно розробити заходи по розширенню сфери і об'ємів добровільного медичного страхування, добровільного страхування від нещасних випадків. Ці види страхування мають стати важливим елементом «соціального пакету», який надається роботодавцем своїм робітникам, за рахунок вдосконалення правового регулювання і включення витрат із страхування (їх частини) до собівартості товарів і послуг. Визначаючим фактором розвитку страхових організацій, які займаються діяльністю із особистого страхування, є наявність повноцінного вітчизняного ринку довгострокових цінних паперів.

Існуюча система оподаткування споживачів страхових продуктів, в тому числі послуг по страхуванню життя, практично не стимулює використання населенням послуг страхового ринку. Тому необхідно розглянути питання перенесення витрат, в повному чи фіксованому розмірі, пов'язаних із особистим страхуванням, яке здійснюється як населенням, так і роботодавцями.

Досвід країн Європейського Союзу показує, що, не дивлячись на достатньо високий рівень розвитку ринку страхування життя і розуміння населенням необхідності укладення договорів страхування, механізми розвитку страхування життя в цих країнах встановлені законом.

У деяких європейських країнах із оподаткованої бази фізичної чи юридичної особи (роботодавця) можуть виключатися такі види витрат:

- страхові внески, які виплачуються за договором, що передбачає виплати довічних анuitетів і за договору, укладеному роботодавцем на користь робітників;

- страхові внески, що виплачуються за індивідуальним договором анuitетом, при страхуванні від нещасних випадків, страхуванні здоров'я, якщо річний прибуток страхувальників менший раніше встановленої суми чи

встановленого ліміту витрат із страхування, який буде відніматися від оподаткованого прибутку;

- страхові внески, які виплачуються за договором індивідуального страхування життя, страхування здоров'я та від нещасних випадків.[20, с. 19]

В умовах, коли страхування для більшості економічних агентів є одним із основних механізмів гарантії захисту від різних видів ризиків, наявність податкових обмежень, пов'язаних з виплатою страхових внесків (включаючи внески на соціальне страхування), негативно впливає як на розвиток страхового ринку в цілому, так і на економічних агентів, які потребують страхового захисту.

Як показує досвід країн з розвинутою ринковою економікою, механізм обов'язкового страхування широко використовується державою в цілях гарантування соціальної стабільності і прискореного розвитку економіки. Відповідно, необхідно визначити перспективи обов'язкового страхування в аграрній, екологічній і соціальній сферах, а також обґрунтувати введення нових видів обов'язкового страхування. При цьому система обов'язкового страхування повинна бути направлена на захист найбільш значущих майнових інтересів держави з метою підвищення ефективності захисту економіки від великих ризиків з мінімальними витратами бюджетних коштів.

Здійснення обов'язкового страхування має базуватися на принципі формування страхових резервів винятково для цілей компенсації збитків постраждалим особам, а не для фінансування заходів, покриваючих безгосподарність організацій і неорганізованість громадян. Слід виключити випадки прийняття законодавчих актів без їх попередньої глибокої фінансово-економічної експертизи, проведення розрахунків, які б підтверджували здатність вирішити проблеми страхового захисту, а саме в обов'язковій формі і на запропонованих умовах. Тому першочерговими завданнями у сфері розвитку обов'язкового страхування є прийняття основ обов'язкового страхування, які б включали принципи і вимоги до їх здійснення, оптимізація переліку об'єктів, які б підлягали обов'язковому страхуванню, а також посилення контролю за

наявністю діючих полісів обов'язкового страхування у осіб визначених законодавством.

Важливою проблемою є визначення механізму участі сфери страхування в системі довгострокового іпотечного кредитування як в якості гаранта наслідків різних ризиків, так і в якості інституціонального інвестора, а також створення ефективної системи страхування інвестиційних ризиків.

Сучасні тенденції по введенню міжнародних нормативних вимог свідчать про підвищення важливості актуарної діяльності, а саме:

- актуарна професія і практика зближуються на глобальному рівні, особливо всередині ЕС (директива ЕС «Про взаємне визнання дипломів»), з конкретними міжнародними вимогами до освіти і підготовки актуаріїв;

- нові міжнародні правила обліку (міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і фінансової звітності) базуються на актуарній техніці і сприяють гармонізації міжнародного обліку, тобто актуарній оцінці резерву збитків;

- модель Solvency II повністю базується на актуарій техніці і здійснює вплив на ризик-менеджмент в середині компанії, взаємодія між компаніями і регулюючими органами, а також процес регулювання зі сторони влади.

Зовнішній аудит призначений мати велике значення в підвищенні надійності страхових компаній, посиленні дисципліни на страховому ринку, вдосконаленні системи корпоративного управління і внутрішнього контролю. В зв'язку з цим доцільно перевести національні стандарти аудиту в частині страхування у відповідність з вимогами міжнародної практики, підвищення вимог до репутації і досвіду роботи аудиторів і аудиторських фірм на страховому ринку, розвиток практики використання адекватних заходів впливу до аудиторів за помилки, які б ввели в оману споживачів страхових послуг і інвесторів; підвищення ролі саморегулюючих професіональних організацій в допущенні аудиторів на страховий ринок і контроль якості аудиту.

Подальший розвиток страхового ринку України потребує вдосконалення системи професійної підготовки, сертифікації і підвищення кваліфікації спеціалістів галузі, а також забезпечення державної підтримки науково-

дослідних робіт із проблемних питань страхової діяльності, поліпшення якості інформування населення через засоби масової інформації про стан і перспективи розвитку страхового ринку, про переваги і недоліки тієї чи іншої страхової послуги.

Отже, актуальність питання розвитку страхового ринку України обумовлює необхідність розробки державної політики ефективного розвитку страхування у поєднанні з загальнонаціональними економічними пріоритетами.

Аналіз сучасного стану, тенденцій і проблем розвитку вітчизняного страхового ринку свідчить про певні здобутки та численні недоліки, притаманні функціонуванню як окремих страхових компаній, так і всієї системи страхування.

Висновки

Узагальнюючи наведені вище показники, можна констатувати наступне: страхова діяльність в Україні нині динамічно розвивається й усе більше впливає на економіку країни, розширюється сфера страхування, з'являються і розвиваються нові види страхування.

Як показують дослідження, головними позитивними тенденціями розвитку страхового ринку протягом останніх років є: зростання частки страхових премій у ВВП; поетапне збільшення обсягів власного капіталу, активів і резервів, що підвищує рівень платоспроможності страхових компаній; створюються об'єднання страховиків, що сприяє появі на ринку корпоративних правил і зміцненню позицій компаній-учасниць; законодавство наближається, хоча й дуже повільно та непослідовно, до європейських стандартів, потреб страхувальників і страховиків.

Водночас, сучасний стан страхового ринку характеризується наявністю багатьох негативних тенденцій та суттєвих диспропорцій свого розвитку, які потребують підвищеної уваги як з боку державних органів по нагляду за страховою діяльністю, так і врахування в процесі управління розвитком окремого об'єкта страхового підприємництва.

Аналіз сучасного стану, тенденцій і проблем розвитку вітчизняного страхового ринку свідчить про певні здобутки та численні недоліки, притаманні функціонуванню як окремих страхових компаній, так і всієї системи страхування.

Розвиток страхового ринку стримує дія таких факторів: відсутність державної політики розвитку як економіки в цілому, так і програми розвитку ринків фінансових послуг, неузгодженість господарського і страхового законодавства, недосконалість податкового законодавства, нестабільність фінансового середовища господарюючих суб'єктів і населення, слабкість стимулів у розвитку страхування .

Актуальність питання розвитку страхового ринку України обумовлює необхідність розробки державної політики ефективного розвитку страхування у поєднанні з загально-національними економічними пріоритетами.

Усунення наслідків економічної та фінансової криз вимагає негайних заходів тактичного характеру, спрямованих на усунення загрозливих тенденцій, що спостерігаються на страховому ринку, недопущення зменшення інвестиційного потенціалу та платоспроможності страховиків та розгортання глибокої кризи страхового ринку.

Основними з цих заходів є наступні:

1. забезпечення дієвого механізму безперешкодного повернення депозитних коштів страховикам, як таких, що є коштами страхових резервів страховиків і спрямовуються на виплати страхових відшкодувань, зокрема, надання рефінансування комерційним банкам на зазначені цілі;
2. забезпечення наявності страхового покриття майна, що перебуває у заставі в комерційного банку, на весь період дії кредитного договору;
3. підвищення інституційної спроможності та статусу Держфінпослуг, забезпечення концентрації її обмежених ресурсів на ключових проблемах, зокрема - надання Держфінпослуг на період фінансової кризи повноважень з протидії демпінгу на страховому ринку та штучному зниженню платоспроможності страховиків;
4. впровадження Держфінпослуг методики щомісячного моніторингу фінансового стану страховиків з метою вжиття заходів щодо попередження їх банкрутства;
5. надання Державною податковою адміністрацією України роз'яснення на основі законодавства про страхування та оподаткування щодо оподаткування курсових різниць та інвестиційного доходу;
6. забезпечення Міністерством внутрішніх справ України дієвого постійного контролю за наявністю полісів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності автовласників;

7. перегляд, з урахуванням наслідків фінансової кризи, вимог та переліку цінних паперів та інших фінансових інструментів, у які можуть розміщуватися резерви страхових компаній;
8. заборона надання кредитів комерційними банками під заставу майна, щодо якого не забезпечено наявність страхування протягом всього періоду дії кредитного договору та відсутності договору страхування життя позичальника протягом всього періоду дії кредитного договору.

Не потребує доказів, що ситуація на вітчизняному ринку страхових послуг є прямим наслідком негативних макроекономічних процесів. Розвиток ринку реального страхування в Україні ускладнюється через наявність домінуючого попиту на «страхові» операції у порівнянні з попитом на страховий захист, через слабе залучення населення до страхових процесів, через відсутність достовірної інформації щодо макроекономічних показників розвитку ринку, через непрозору конкуренцію в окремих сегментах ринку.

Проте дія більшості з перелічених негативних макроекономічних чинників може бути суттєво пом'якшена завдяки адекватному державному регуляторному впливу із застосуванням не тільки звичних для вітчизняного ринку прямих адміністративно-правових методів, але переважно - непрямих методів, спрямованих на створення повноцінного і здорового ринкового середовища.

Список використаної літератури

1. Про страхування: Закон України від 1996 р. Відомості Верховної Ради (ВВР). - 1996. - N 18. - С.78
2. Базилевич В.Д. Страхувальний ринок України. – К: Товариство «Знання», КОО. - 1998. - 374 с.
3. Бондар І. Сучасний страхувальний ринок України // Вісник академії економічних наук України. - 2003. - №2. – С.12 – 15.
4. Василюшин Р.Д., Кашенко О.Л., Борисова В.А. Економічні основи страхування. — Суми: Довкілля, 2007. — 412 с.
5. Внукова Н.М., Успенко В.І., Временко Л.В., Кондратенко Д.В. Страхування: теорія та практика: Навч.-метод. посібник. – Х.: Бурун Книга, 2010. — 371с.
6. Вовчак О.Д. Страхувальні послуги: Навч. посіб. // О.Д.Вовчак, О.І.Завійська. - Л.: "Компакт - ЛВ", 2012. - 656 с.
7. Волошина А.П. Перспективи розвитку українського ринку перестрахування, — К.: Знання, 2009.- 44 с.
8. Гаманкова О.О., Артюх Т.М., Горянська С.В., Мурашко О.В., Кривошлик Т.Д. Страхування: Навч.-метод. посіб. для самоств. вивч. дисципліни. — К.: КНЕУ, 2010. — 118 с.
9. Гарматій Т. Проблеми розвитку страхувального ринку України. —«Банківська справа», №5 2009.
10. Гутко Л. Страхувальний ринок України: стан, проблеми розвитку та шляхи їх вирішення // Економіка. Фінанси. Право. - К., 2011. - № 7. - С. 19-24.
11. Залетов О.А. Страхування в Україні (под ред. Слюсаренко О.А. д-р екон. наук), – К.: МА «BeeZone», 2011 – 452 с.
12. Кінашук Л.Л. Страхування: теорія та практика проведення. — К.: Атіка, 2004. — 111 с.
13. Криклій А. С. Ринок страхування життя в Україні : тенденції та європейський досвід // Економіка та держава.-2008.-№5.-с. 13.

- 14.Нанюк І.С., Маруженко Д.С. Визначення категорії «Фінансова стійкість страхових компаній» // Фінанси України. – 2006. № 11. – 77-90с.
- 15.Павленко О. Український страховий ринок: можливості фінансування росту // Фінансовий ринок України. – 2011. - №10. – С.11-12.
- 16.Самойловський А. Л. Пропозиції щодо вдосконалення страхового ринку України // Фінанси України. - 2008. - № 5
- 17.Субачов І.І. Розвиток страхового ринку в Україні як фактору фінансової стабільності економіки // Фінанси України. - 2012. - № 11.
- 18.Ткаченко Н.В. Страхування : Навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл.- К.: Ліра, 2010. – 270 с.
- 19.Турбина К. Е. Регулювання перестраховальних операцій (світовий досвід) // Економіст.- 2009. - № 6.
- 20.Тринчук В. Перспективи розвитку страхового ринку у зв'язку зі вступом України до СОТ // Страхова справа. - К., 2008. - С. 46-56. 28.
- 21.Федоренко В.Г. “Страховий та інвестиційний менеджмент”. Підручник. Київ. МАУП. – 2013 р.
- 22.Фурман В. М. Страховий ринок України: стан, проблеми розвитку та шляхи розв'язання // Фінанси України. - 2004. - №12. – С.32 – 38.
- 23.Штефюк П.Л., Штефюк Т.Ю. Страхування: Навч. посібник // Буковинський держ. фінансово-економічний ін- т. — Чернівці: Прут, 2001. — 168 с.